Suomen Päihderiippuvaiset ry
Alkohol- och drogberoende i Finland rf

Lausunto
20.10.2022

Tarja Orre

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

HE 197/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Potilasjärjestö Suomen Päihderiippuvaiset ry kiittää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä.

Hallituksen esityksen tavoitteista

Hallituksen esityksen tavoitteena on parantaa mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen saatavuutta, saavutettavuutta, laatua ja vaikuttavuutta sekä vahvistaa yhdenvertaisia oikeuksia tarpeenmukaisiin palveluihin kaikissa ikäryhmissä. Esitys tavoittelee sosiaalihuollon ja terveydenhuollon tehtävien ja roolin selkeyttämistä mielenterveys-, päihde- ja riippuvuustyössä ja -hoidossa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen aiempaa tarkoituksenmukaisempaa ja yhdenvertaisempaa sovittamista. Tavoitteisiin sisältyy myös kyseessä olevien palvelujen käyttöön liittyvän leimaantumisen väheneminen. *Nämä yleiset tavoitteet ovat erittäin tärkeitä,* koska palvelujen pirstaleisuus sekä epäselvyydet sektoreiden ja toimijoiden työnjaossa tuottavat palveluista putoamista, tehottomia ja vaikeasti hahmotettavia ja seurattavia palveluketjuja, ongelmia asiakas- ja potilasturvallisuudessa ja näin ollen kohtuuttomia kustannuksia niin inhimillisessä kuin kansantaloudellisessakin mielessä.

Sosiaalihuollon ja terveydenhuollon roolien selkeyttämisestä päihdepalveluissa

Hallitus korostaa palvelujen tarpeenmukaisuuden parantamista ja esittää, että päihde- ja riippuvuuspalveluja järjestettäisiin ja tuotettaisiin jatkossa erityisesti terveydenhuollon palveluna eli päihdehoito – laitospalvelut mukaan lukien – olisi aiempaa selkeämmin terveydenhuoltolain mukaista toimintaa. Lääketieteellä on tärkeä rooli päihde-riippuvuuksia sairastavien ensiavun eli katkaisu- ja vierotuspalvelujen tarjoajana sekä fyysisten ja psyykkisten rinnakkais- ja muiden sairauksien hoidossa, mutta sillä on kuitenkin ollut toistaiseksi varsin vähän annettavaa kokonaisvaltaiselle riippuvuuksista toipumiselle. *Suomen Päihderiippuvaiset ry pyytää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa*

kiinnittämään huomiota siihen, että päihdepalvelujen painottaminen terveydenhuollon puolelle tulee todennäköisesti lisäämään riippuvuuksien oireiden hoitoon keskittyviä lääkehoitoja ja vähentämään entisestään riippuvuuksista vapautumista tavoittelevien toipumiskeskeisten hoito- ja kuntoutuspalvelujen käyttöä. Esityksessä painotetaan erityisesti päihteitä käyttävien palveluja; kokonaisvaltaista toipumista ei tuoda esille, vaikka palvelujen painotuksen siirtämistä toipumiskeskeisyyteen on vaadittu useissa lausunnoissa. Sen sijaan sosiaalihuollon roolin ja tehtävien vahvistaminen ennen muuta päihdehoidon tukipalveluina on sinänsä kannatettavaa; kuntoutukseen ohjaamisen mahdollisuus on kuitenkin välttämätöntä säilyttää myös sosiaalihuollossa. *Suomen Päihderiippuvaiset ry korostaa, että sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon henkilöstön osaamista riippuvuutta sairastavien ja heidän läheistensä kohtaamiseen sekä tietoja riippuvuuksista, niiden vaikutuksista läheisiin ja kokonaisvaltaisesta toipumisesta lapset mukaan lukien tulee huomattavasti parantaa.* Erityisen kannatettavaa on ammattihenkilöstön omaa toipumiskokemusta arvostavien, yhteisöllisten ja perheterapeuttisten toimintamallien kehittäminen.

Kustannusten arvioinnista esityksessä

Hallituksen esityksessä arvioidaan, että esitetyistä toimista voi seurata lyhyellä aikavälillä hyvinvointialueiden kustannusten kasvua, koska osa palveluja tarvitsevista henkilöistä on nykyisin niiden ulkopuolella ja alueellista palvelutarjontaa on tarve lisätä. Kustannussäästöjä sen sijaan arvioidaan syntyvän sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta ja päällekkäisen työn vähentämisestä sekä yhteisösosiaalityön, etsivän työn, päiväkeskustoiminnan, kotiin vietävien ja liikkuvien päihdepalvelujen lisäämisestä. Esityksessä kuitenkin todetaan, että ehdotusten kansantaloudellisten vaikutusten mittaluokka on pieni, koska ”uudistuksella ei pystytä vaikuttamaan kattavasti mielenterveys-, päihde- ja riippuvuusongelmiin käytettävissä olevien resurssien puitteissa”. *Suomen Päihderiippuvaiset ry katsoo, että sosiaali- ja terveydenhuollon lähtökohtaisesti niukkojen resurssien tarkoituksenmukaista käyttöä tehostaisi kokonaisvaltaista toipumista edistävien menetelmien ja palvelujen kehittäminen, laajempi käyttöönotto ja integrointi muihin palveluihin.* Koska kansalaisjärjestöillä on merkittävä valtion rahoittama rooli julkisia palveluja täydentävän mielenterveys- ja päihdetyön tarjoajina, on myös niiden tuottamien palvelujen vaikuttavuuden arviointiin kiinnitettävä erityistä huomiota.

Päihdepalvelujen suunnittelusta, ohjauksesta ja arvioimisesta

Hallituksen esitystä tarkasteltaessa on mahdotonta sivuuttaa tiettyä julkisen vallan käyttöön liittyvää rakenteellista ongelmaa. *Potilasjärjestö Suomen Päihderiippuvaiset ry pyytääkin sosiaali- ja terveysvaliokuntaa huomioimaan yksityiselle palvelun-tuottajalle, A-klinikka Oy:lle luovutetun erityisaseman päihdepalveluja koskevien strategioiden ja lainsäädännön valmistelussa* (kts.1.2 Valmistelu: työryhmät) *sekä palvelujen suunnittelussa, ohjauksessa ja arvioimisessa* (kts. esim. 10 Toimeenpano ja

seuranta ja 2.9 Mielenterveys ja päihdetyön kehittäminen ja tulevaisuuden näkymät: Terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvoston suositukset). A-klinikka Oy:tä johtavat henkilöt toimivat yhtäaikaisesti asiantuntijoina muun muassa THL:ssa, Valvirassa, valtioneuvoston asettaman terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvoston (PALKO) mielenterveys- ja päihdejaostossa sekä Käypä hoito -suositus työryhmissä. Ensisijaisesti kokonaisvaltaiseen toipumiseen keskittyvien toimijoiden ja palveluntuottajien on erittäin vaikea saada ääntään kuuluviin valtion ylläpitämästä systeemisestä eriarvoistamisesta johtuen, mukaan lukien palvelujen käyttäjien äänen depolitisointi koulutettujen kokemusasiantuntijoiden käyttöön liittyvillä menettelyillä. Kun A-klinikkasäätiön ja sen omistaman A-klinikkaosakeyhtiön toiminnan tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihde- ja mielenterveyshaittoja – ei siis kokonaisvaltaisen toipumisen edistäminen – mainituilla palveluntuottajia ja asiantuntijoita eriarvoistavilla menettelyillä päihdepalvelut tulevat jatkossakin painottumaan oireiden hoitamiseen ja haittojen vähentämiseen. Huomautamme, että hallituksen esityksessäkin kuitenkin todetaan, että perustuslain 19 §:ssä mainituilla riittävillä palveluilla ei tarkoiteta pelkästään viimesijaista turvaa vaan sellaista palvelujen tasoa, joka luo jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Edelleen hallituksen esityksessä todetaan, että Suomi on sitoutunut YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevaan kansainväliseen TSS-sopimukseen. TSS-komitea painottaa, että oikeus terveyteen on perustavanlaatuinen oikeus ja ihmisarvon toteutumisen ehto. *Syrjintä on kiellettyä. Jokaisella ihmisyksilöllä on oikeus korkeimpaan saavutettavissa olevaan terveydentilaan sekä fyysisen että psyykkisen terveyden osalta. Suomen Päihderiippuvaiset ry korostaa, että myös päihderiippuvuuksien hoidon ensisijainen kansallinen tavoite tulee olla kokonaisvaltainen toipuminen, jonka raitis elämäntapa mahdollistaa päihderiippuvuuteen sairastuneelle sekä hänen läheisilleen ja perheelleen*. Tämä ei tarkoita, etteikö myös oireita hoitavia ja haittoja vähentäviä palveluja ole tärkeää olla tarjolla; kyse on päihderiippuvuuksien hoidon tavoitteiden asettamisesta yhdenvertaisuutta aidosti huomioivalle tasolle.

Yhteenveto

Suomen Päihderiippuvaiset ry arvostaa sitä, että hallituksen esityksessä nostetaan esille päihderiippuvuuksia sairastavien ja heidän läheistensä asemaa eriarvoistavia käytäntöjä. Hallituksen esitys ohjaa terveydenhuoltoa kiinnittämään entistä paremmin huomiota riippuvuuksia sairastavien rinnakkais- ja muiden sairauksien asianmukaiseen hoitoon. Päihdepalvelujen painottaminen terveydenhuollon puolelle on kuitenkin haasteellista terveydenhuollon resurssiongelmien vuoksi, mukaan lukien terveydenhuollon henkilöstön puutteellinen tietotaito riippuvuuksien puheeksi ottamiseksi ja hoitamiseksi. *Suomen Päihderiippuvaiset ry korostaa, että yhdenvertaisuuden ja päihdepalvelujen vaikuttavuuden lisäämiseksi on kiireellisesti panostettava palveluntuottajista riippumattomaan päihdehoidon arviointiin huomioiden myös nk. toipumiskeskeiset hoidot sekä luoda koulutusohjelma, jossa erilaiset näkökulmat toimivista hoitomalleista pääsevät aidosti keskustelemaan keskenään.*

Kunnioittavasti
Suomen Päihderiippuvaiset ry

Reeta Kroner
puheenjohtaja

Tarja Orre
asiantuntija

Suomen Päihderiippuvaiset ry on päihderiippuvuudesta toipuneiden ja heidän toipuneiden läheistensä perustama riippumaton valtakunnallinen potilasjärjestö.